

характерних особливостей хорової музики та різних аспектів її використання в соціокультурній сфері;

- здатність до творчого синтезу, тобто створення оригінальних художньо-творчих інтерпретацій різножанрових музичних творів.

Узагальненими критеріями виступають: альтернативність, проблемність, нестандартність, активність, самостійність мислення, прояви "інсайту".

Підсумовуючи сказане, слід зупинитися на таких опорних моментах. Діяльність хормейстера поліаспектна і містить різні компоненти творчості, які забезпечують "механізм" його розвитку як творчої особистості, як митця, вихователя, керівника. Такими компонентами були визначені ціннісно-орієнтаційний, мотиваційно-пізнавальний, інформаційно-орієнтаційний, дослідницький, комунікативний, емоційно-вольовий та художньо-творчий.

Вважається за аксіому, що духовна музика сприяє активному залученню хормейстера до загальнолюдських цінностей, норм художньої культури, існуючих традицій. Вона сприяє його контактам із світом художніх надбань, у здатності відобразити тенденції життєтворчості у специфічно художніх формах.

Звернення до історії розвитку духовної музики на Україні як процесу становлення специфічного виду хорового співу, котрий протягом часу піднімав загальнокультурний рівень розвитку особистості хормейстера як митця, вихователя, просвітника. Хормейстер, спираючись на особистісні світоглядницькі орієнтації, сприймає, переживає та знаходить свій вияв у розкритті художнього образу конкретного твору духовної музики. Створюючи художньо-завершену інтерпретацію твору, хормейстер вбирає в себе соціальний досвід культури певного періоду, стилю, який закріплюється в процесі індивідуальної роботи з творами хорової музики і використовується у подальшій практичній діяльності як особистісно набутий потенціал художньої творчості.

Література

1. *Абдуллина О.А.* Общепедагогическая подготовка учителей в системе высшего педагогического образования. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Просвещение, 1990. -141 с.
2. *Актуальні проблеми мистецької освіти і розвитку творчої особистості:* Зб. мат. / К.Ф. Шульжук та ін. - Рівне: Волинські обереги, 2001. - 240с.
3. *Бартенева Л.Б.* Влияние занятий хорового класса на формирование исполнительских качеств будущих учителей музыки // Теория и практика вокально-хоровой подготовки учителей музыки общеобразовательной школы. - М. : МГПИ им. Ленина, 1980. - С.3-12.
4. *Минин В.Н.* К проблеме подготовки дирижера хора // Труды ГМПИ им. Гнесиних. - вып. 19. - Проблемы высшего музыкального образования. - М.: Музыка, 1985. - С.17-26.

УДК 378.016:78+78.01

Чен Дін

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У КИТАЇ ТА УКРАЇНІ

В статье представлены сравнительный анализ проблемы формирования вокальных умений будущих учителей музыки в китайских и украинских исследованиях, раскрыто содержание вокальных умений и их использование в практической работе учителя.

Ключевые слова: вокальные умения.

Дослідження проблеми формування фахових умінь вчителів музичного мистецтва потребує ретельного вивчення стану готовності студентів до цієї діяльності, яка пов'язана із усвідомленням ними необхідності постійного набуття нових знань, умінь та навичок, підвищення власної фахової досконалості. Реалізація відповідного завдання вимагає аналізу

стану обраної проблеми. Для забезпечення валідності виборки було вирішено застосувати анкетування та інтерв'ювання студентів музично-педагогічних установ.

Узагальнюючи результати досліджень сучасних китайських (Джан Яньфен, Хай Лін, Цзинь Нань та ін.) та українських авторів (Л. М. Василенко, О. В. Маруфенко, О. В. Матвєєва, О. М. Прядко, Г. О. Ткачук, Л. О. Тоцька, Ю. Є. Юцевич та ін.) встановлено, що дослідницьку увагу було приділено різним аспектам вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, розкрито підходи до формування вокального слуху, звуковидобування, художньо-образного уявлення тощо.

Порівнюючи основні висновки досліджень з вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, було визначено схожі та відмінні позиції стану вивчення обраної проблеми. До схожих позицій ми відносимо: звертання до розкриття готовності майбутніх вчителів музики до самостійної діяльності (мається на увазі вік суб'єктів дослідження), розширення методичних систем за рахунок впровадження сучасних методичних новацій тощо; відмінними є з'ясування різних аспектів спеціально-музичної підготовки, зокрема вокально-хорової, розвитку вокально-слухових навичок; виявлення ступеня творчої активності студентів, напрямків художньо-творчого мислення тощо. З'явилися роботи, присвячені формуванню культури виконання популярної музики та застосуванню сучасних методів виховання естрадних співаків. Розпочалися наукові розвідки стосовно вивчення стильових та художньо-естетичних особливостей духовної музики, розкриття жанрів церковно-співацького феномену української культури.

Аналіз сучасних досліджень довів активне вивчення українських та китайських національних традицій щодо формування вокальної культури та її застосування у практичній педагогічній діяльності учителів музичного мистецтва. Дослідження Д. А. Болгарського, Л. М. Воєвидко, С. О. Деніжної, Т. Ю. Прокопович, К. П. Черемського, У Іфан, Лю Цяньцян та ін. формують уявлення про традиції релігійного мистецтва, генезис та розвиток традиційних форм співу, музично-педагогічної культури, методичної основи диригентсько-хорової підготовки у школах Китаю, особливості вокальної підготовки китайських студентів у системі музично-педагогічної освіти України.

Всі дослідження ґрунтувались на урахуванні розвитку відповідних проблем на момент подолання дослідниками існуючих суперечностей: між обізнаністю респондентів у досліджуваних процесах та їх практичним забезпеченням, між традиційними формами навчання та сучасними вимогами до його здійснення, між виявленими окремими музично-педагогічними досягненнями майбутніх учителів та необхідністю поглиблення рівня їх сформованості у сучасних суспільних умовах.

Мета статті полягає у з'ясуванні наявності набутих вокальних умінь студентами у попередньому фаховому досвіді, аналізі сприятливих умов розкриття вокальних здібностей і намірів майбутніх учителів музики та виявленні основних причин гальмування у необхідному розвитку. На шляху досягнення мети поставлені такі завдання: проаналізувати зміст наявних умінь студентів, визначити використані методики, які сприяли формуванню вокальних здібностей та узагальнити деякі причини недостатнього рівня підготовки співака.

Розпочинаючи аналіз стану сформованості вокальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, ми спиралась на теоретичні знання щодо процесу формування будь-яких психологічних процесів, умов їх гальмування та, навпаки, ефективності досягнення необхідного результату.

Для з'ясування сформованості у майбутніх учителів деяких вокальних умінь було проведено анкетування та інтерв'ювання серед студентів педагогічних університетів. У виявленні стану проблеми взяли участь 59 студентів музичних відділень м.Києва, м.Одеси та м. Хмельницького (у т. ч. китайські студенти).

Проведення педагогічного експерименту ґрунтувалося на змісті розробленої нами анкети, який було спрямовано на розкриття методичної обізнаності студентів; їх попереднього співацького досвіду; виявлення засобів отримання вокальної освіти студентів в умовах вищої педагогічної школи; традиційних методів вокального навчання у Китаї та Україні.

За цими орієнтовними комплексами запитань було проаналізовано стан обраної проблеми, напрямки підвищення рівня формування вокальних умінь.

На першу низку запитань анкети про методичну обізнаність студентів з вокальної підготовки всі респонденти відповіли доволі абстрактно, які саме методики їм були відомі. Але їх відповіді розкрили, у яких видах діяльності вони викристовували свої вокальні уміння. Серед них : по 40 % осіб відповіли, що вони знають як співати у хорі та виконувати китайські пісні, тільки 20 % загалом відповіли безпосередньо про деякі способи співу, 5 % з них вважає, що велике значення має виконання необхідних вправ, а 15 % – уміння правильно дихати. Тобто більшість респондентів вважають себе обізнаними з традиційною китайською методикою навчання співу. До того ж, конкретизуючи питання про традиційні методи співу, ми з'ясували, у яких відомих видах музичної діяльності в Україні, на думку китайських студентів, формуються вокальні уміння. Китайські студенти повідомили, що їм здається так : 40 % відповіли, що оперний спів, 15 % – хоровий, 45 % вважають, що у народних піснях, які виконують більшість населення.

Розкриваючи свою обізнаність про підготовку учителів музики в Україні, китайські студенти називають саме ті з них, які і нашим дослідникам вбачаються необхідними. Але, треба зауважити, що погляд китайських студентів на систему музично-педагогічної освіти в Україні подається через призму китайських традицій музичного навчання. За цими традиціями майстерності співу дітей навчають з першого класу в загальноосвітній школі. До того ж, дітей привчають любити оперу та, по можливості, брати у ній участь. Це відбилося на погляди китайських студентів щодо нашої системи вокальної підготовки. Тому, мабуть, співвідношення саме таке : 70 % респондентів вважають, що найголовніші методи вокальної підготовки в Україні пов'язані з оперою, 15 % осіб вважають, що необхідну допомогу у засвоєнні вокальних методик відіграє музично-інструментальна підготовка, 10 % опитуваних відповіли, що для ефективного оволодіння вокальними уміннями необхідно розвивати театральні здібності, брати участь у різних спектаклях, а 5 % студентів визначили необхідність використання знань з різних теоретичних дисциплін (гармонії, сольфеджіо, теорії музики).

У аналізі другої низки питань щодо отримання музичної освіти та її відбиття у вокальній підготовці майбутнього вчителя музики виявилось, що для успішного здійснення учительської діяльності в школі, на думку китайських студентів, необхідно володіти музичним інструментом (60 % опитаних), приймати участь у оперних та театральних спектаклях (10 % осіб), співати у хорі (20 % осіб), вміти танцювати (10 % осіб). Всі ці види музично-творчої діяльності необхідно застосовувати однаково в українській та китайській школах. Для порівняння зауважимо, що у дослідженнях, зроблених в Україні, аналізуючи стан проблеми формування фахових умінь майбутнього вчителя музики, майже ніхто не згадує про необхідність танцювати, за виключенням тих робіт, які безпосередньо розкривають діяльність у школі вчителя-хореографа.

Відповіді на наступну низку питань щодо найцінніших методів вокальної підготовки у Китаї розкрили, що найбільшу увагу китайські майстри приділяють почуттєвій сфері відтворення музики вокалістом. Саме тому 80 % респондентів впевнені, що найголовніше у цій методиці винайти відповідні відчуття для роботи вокального апарату. Почуттєва сфера задіяна за двома напрямками. По-перше, за допомогою відкритих почуттів співака, активності емоційного відгуку на всі методи звуковидобування йому вдається ефективніше засвоювати необхідні співацькі навички, отримувати адекватні фізіологічні відчуття. По-друге, глибокий емоційно-чуттєвий відгук вокаліста на виконуваний твір уможливорює створення ним яскравого музичного образу, власної художньої інтерпретації. Таким чином, розкриваючи важливі методичні прийоми, можна ефективніше навчити студентів оволодіти необхідними уміннями. Проте у системі вокального навчання, за результатами анкетування виявлено, що у китайській методичній системі кожний методичний прийом усвідомлюється лише за умов глибокого відчуття головних співацьких дій, безпосереднього чуттєво-емоційного відгуку на кожну вправу, кожний прийом звуковидобування.

Аналізуючи низку запитань стосовно умов та засобів отримання вокальної освіти, необхідно відмітити, що китайські студенти навчаються співати ще в школі (60 % осіб) та вдома (15 % осіб). Тому, коли вони навчаються в університетах (25 % осіб), то спираються на вже отриманий довузівський досвід. На питання, хто саме навчав їх співати, респонденти відповіли, що «педагог» (такі відповіді дали 90 % осіб). Решта, 10 % студентів відповіли, що навчилися самі. Але всі респонденти доповнили свої висновки усвідомленням того, що найкращий засіб отримання вокальних умінь, особливо їх формування, відбуватиметься за умов педагогічної допомоги, засвоєння необхідної методики.

На питання анкети щодо використання китайськими учителями набутих вокальних навичок, ми отримали відповіді, які розкривають шляхи передачі власних умінь у процесі самостійної діяльності учителя в школі. Головним методом отримання співацьких умінь студенти назвали використання методик оволодіння вокальною майстерністю, тобто «за допомогою гарних методик» опанування власним співацьким апаратом відбувається ефективніше, так вважають 65 % осіб. Певна кількість студентів (25 %) вважає, що у самостійній діяльності вони можуть навчати співати так, як навчили їх, не застосовуючи додаткових знань з вокальної методики, або досвід інших педагогів. Лише 10 % опитуваних вважають, що кращим методом навчання співу є часте виконання спеціальних вправ. Таким шляхом йшли багато китайських вокалістів, застосування великої кількості вправ є традиційним методом цієї вокальної школи, тому використовується часто на практиці. Особливе місце у низці вокальних вправ займає вправи на тренування дихання.

Для розробки власної методики формування вокальних умінь нам вважалося за потрібне встановити, за якими напрямками краще формувати вокальні уміння, що саме застосовувати у майбутній навчальній діяльності. Аналіз відповідей довів, що майже всі респонденти вважають за доцільне вивчення великої кількості музичного матеріалу. Що стосується напрямків професійної вокальної підготовки, то більше половини студентів (55 % осіб) вважають, що досвід вокальної діяльності є ефективнішим шляхом набуття умінь. Цей шлях ними пояснюється тим, що для здобуття великого досвіду необхідний час, за який можна перевірити свої наміри, помилки та здобутки. А щоб час не пройшов даремно, необхідно здобувати нові знання та навички, перевіряти їх на практичних заняттях. Узагальнюючи висновки студентів, можна переконалися, що вони включають у свої особисті програми здобуття необхідних вокальних умінь і теоретичні знання (10 % осіб). Натомість лише у практичній перевірці своїх творчих дій вони зможуть перевіряти нові методи своєї підготовки, тому практику відпрацювання необхідних вокальних умінь усвідомлюють 35 % студентів. Таким чином, переважна більшість респондентів вважають, що практична діяльність з формування необхідних вокальних умінь є найефективнішою у навчанні (загалом досвід та вокальна практика складають суть відповідей 90% осіб). Натомість доречно відмітити і той факт, що, на думку студентів, без отримання нових знань, теоретичного обміркування та обґрунтування своїх намірів та методик неможливо досягти гідного рівня сформованості вокальних умінь.

Всі письмові відповіді було доповнено матеріалами інтерв'ювання, які узгоджені та враховані у наших висновках.

Таким чином, підсумовуючи відмітимо, що було виявлено зміст музичної діяльності китайських студентів, у яких вони використовують свої вокальні надбання. Серед них популярними є спів у опері, вивчення великої кількості вокального матеріалу, особливо народних пісень. Найбільш усвідомленими умовами ефективного формування вокальних умінь є оволодіння багатьма методиками, у яких велике значення надається активному чуттєво-емоційному включенню співака у виконання музичного матеріалу та застосуванню вправ на дихання. Серед основних причин гальмування вокальної досконалості, за відповідями китайських студентів, є відсутність прогресивної методики, належної вокальної практики та уникання перспективних теоретичних розробок стосовно формування вокальних умінь.

Темою подальшого вивчення може бути поглиблене дослідження сучасних методів співу, особливо під час виконання сучасної музики.

Література

1. **Болгарський Д. А.** Києво-Печерський розспів як церковно-певчий феномен української культури : автореф. дис. ... на здобуття вченого ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури» / Д. А. Болгарський. – К., 2002. – 21 с.
2. **Цзинь Нань.** Методичні основи вокального навчання студентів з КНР в системі музично-педагогічної освіти України : автореф. дис. ... на здобуття вченого ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика музичного навчання» / Нань Цзинь. – К., 2009. – 21 с.
3. **Пен Сяо Лин.** Основные теории вокальной музыки / Лин Пен Сяо. – Сон Цин: Сонцинское издательство, 2001. – 175 с.

УДК 37.091.12:78.071.4-051

Шугуан

ВИКОНАВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

В статье исполнительская деятельность учителя музыки рассматривается как часть его профессиональной подготовки; проанализированы различные типы установки на интерпретацию музыкальных произведений, учет которых в учебном процессе позволит усовершенствовать исполнительскую деятельность студентов.

Ключевые слова: исполнительская деятельность, профессиональная компетентность, установка на интерпретацию музыкальных произведений.

Сучасна музична педагогіка приділяє значну увагу виконавській діяльності майбутніх вчителів музики, яка, будучи важливою професійною якістю, забезпечується розвитком необхідних виконавських навичок для використання музичного інструменту в усіх напрямках навчально-виховного процесу школи. Перед музично-педагогічними навчальними закладами різних країн світу, зокрема і Китаю, постає завдання сформуванню у студентів поглиблені та усвідомлені знання в галузі інструментального виконавства, а також оволодіння відповідними навичками шляхом осмислення і узагальнення надбань, які були накопичені кращими музикантами-виконавцями минулого та нинішніх часів.

У сучасному мистецтвознавстві виконавська діяльність розглядається як динамічна система, складовими якої є композиторська творчість, творчість інтерпретатора та слухачка «співтворчість». Аналіз наукової літератури виявив наявність різноманітних підходів до визначення сутності виконавського мистецтва та його окремих характеристик. Так, на думку М. Кагана, виконавство є повноцінним видом художньої творчості, поряд з діяльністю композитора, але воно має виразні відмінності, зумовлені сформованістю особистісних якостей музиканта як виконавця, специфічними особливостями сфери художньо-творчої діяльності, суспільною значущістю, цінністю цього виду мистецтва [3, с. 348].

Ретроспективний аналіз науково-методичної літератури (Ф. Бузоні, Г. Гінзбург, Й. Гофман, Г. Коган, Н. Корихалова, Б. Кременштейн, К. Мартінсен, Г. Нейгауз, Л. Оборін, А. Рубінштейн, С. Савшинський, Г. Ципін та ін.) показав, що музичне виконавство своєрідно відбиває характерні тенденції еволюції музичної культури кожної конкретної епохи, фокусує в собі специфічні риси становлення певного композиторського та виконавського стилю. У своєму розвитку воно залежало від духовно-естетичного досвіду, збагачення інструментального виконавства новими технічними досягненнями і пов'язувалась зі стильовими змінами в музиці, з художньо-світоглядними процесами суспільної свідомості, новими етапами розвитку музичної культури.

Слід також зазначити, що діапазон можливостей, закладених у музичному творі, не обмежується тими варіантами прочитання нотного запису, які надавав йому композитор. Історія музичного мистецтва переконує, що правомірними стають й такі виконавські